

Momme Mailunds translokationstale

Taler

Momme Mailund
Rektor på Herning
Gymnasium

Dato

28. juni 2024

Sted

Herning Gymnasium, H P
Hansens Vej 8, 7400 Herning

Kære Studenter

For cirka halvanden måned siden havde I sidste skoledag her på Herning Gymnasium. For jer var det startskuddet til en lang periode med eksaminer – det var det også for jeres lærere – og for mig som jeres rektor var det signalet til, at nu skulle jeg til at beslutte mig for, hvad jeg ville sige til jer til dimissionen her i dag.

Da jeg gik i gang med at tænke over de sidste tre år, hvor I har gået på skolen, gik det op for mig, hvor meget der egentlig ville være at tale om. Jeg synes, at I igennem de sidste tre år har udviklet jer helt vildt; det har skolen også. Vi har sagt farvel til Corona. Vi har sagt goddag til ChatGPT og open AI. Vi har sammen været kede af at skulle tage afsked med nogle af jeres bedste og mest elskede lærere, fordi vi fik færre ansøgere. Men vi har også holdt fester og fejret 100-års jubilæum. Imellem har I været lidt sløve i undervisningen, men I har også været engagerede, sjove og inspirerende. Både i de almindelige timer, til fællestimer og temadage, til fester og meget mere. Alt det kunne jeg – eller vi – tale meget om, og i den sidste ende ville jeg nok bare opsummere med at sige tak for jer.

Men så var jeg en søndag eftermiddag i maj måned til et musikalsk arrangement i Aarhus, hvor vi skulle synge en fællessang, og da jeg så teksten, vidste jeg præcis, hvad jeg ville sige til jer her i dag.

På den ene side er det en temmelig dystert tekst. På den anden side – og det skal I holde fast i, hvis I synes, at min tale bliver for dystert – på den anden side, og vigtigst af alt, så rummer sangen rigtig meget lys og håb ... og det var selvfølgelig dét, der fik mig til at tænke på jer.

Den dag i maj tænkte jeg på jer som ”de kommende studenter”. Nu – i dag – er I færdige nyudklækkede studenter, og sidder der så glade med huen på hovedet.

Og der er bestemt god grund til glæde. Eksamen er overstået, I er centrum for vores opmærksomhed, og I dag hylder vi jer. Jo, studentertiden er i sandhed en glad tid. Måske vil I endda, netop i dag, sige at I ser tilbage på tre gode og glade år.

Men sideløbende med jeres tid på gymnasiet, hvor en væsentlig del af jeres tilværelse har cirklet omkring Herning Gymnasium, vennerne på skolen, ÆB-fester, fællessamlinger, afleveringer, Plover Cup, temadage, studieture, musical, kongebal og cabaretfest mm. – så har det i et større perspektiv, ud over det hårde slid med lektier, afleveringer og eksaminer, også været en mørk tid, med nogle år præget af internationale begivenheder og globale forhold, som giver anledning til bekymring.

Der er krig i det østlige Europa, ikke så langt væk – for at være helt præcis er der kun 1450 km. til grænsen til Ukraine; til sammenligning er der 1500 km. til Gardasøen, hvor nogle af jer helt sikkert har været på ferie. Det er ikke rart at tænke på. Ikke at krigen i Ukraine og verdenssituationen i dag 1:1 kan sammenlignes med den kolde krig, som jeres bedsteforældre, og måske også nogle af jeres forældre har oplevet den, men når Putin ind i mellem nævner nukleare våben, når skibe i Østersøen pludselig mister GPS-signalet, eller når forsvarsministeren anbefaler, at danskerne køber ind, så de kan klare sig i 3 døgn uden strøm, vand og varme, så ER det noget, der skaber bekymring på en måde, som vi ikke for alvor har oplevet siden den kolde krig tilbage i 1960'erne, 70'erne og 80'erne.

Måned for måned slår klimaet rekorder – på globalt plan men også lokalt. Samlet set bliver kloden varmere. Flere steder oplever man tørke; andre steder stiger vandstanden. Mange steder formindskes biodiversiteten – andre steder oplever vi flere og flere invasive dyre- og plantearter, der truer eksisterede arter. Det er også bekymrende.

Man kunne også nævne andre ting, som kunne give anledning til bekymring, men lad os nu bare nøjes med de to for nu. Det må være rigeligt.

Og så tilbage til den sang, som jeg nævnte lige før. Den er skrevet af den danske digter, forfatter og komponist Benny Andersen. Sangen hedder ”Mørkets sang”, og den favner altså på forunderlig vis mørket – bekymringer, sorg og død – samtidig med, at den giver læseren eller lytteren et stærkt håb om lys og liv. Det håb vil jeg gerne dele med jer i dag.

Sangen er skrevet i slutningen af 1970’erne på bagkant af Danmarks indtræden i det, der dengang hed EF, som senere blev til EU. Ligesom i dag, var det også på flere måder en mørk tid, hvor mange var var bekymrede for fremtiden... Bekymringerne handlede både om lille Danmarks fremtid som selvstændigt land i det europæiske fællesskab, men – og nu nævnte jeg lige før den kolde krig – det var også en tid, hvor man talte om energikrise, og hvor frygten for atomkraft og atomkrig, og hvad Rusland (eller det der dengang var Sovjetunionen) kunne finde på, fyldte meget i medierne, i samfundet generelt og dermed også i den enkeltes bevidsthed.

Disse ting, men måske især Danmarks indtræden i EF, skrev som Benny Andersen et teaterstykke om, hvor den her sang indgik som et væsentligt element.

”Orfeus i undergrunden”, hed teaterstykket – og det var en slags omvendt Orfeus-fortælling.

For at forstå det, bliver vi selvfølgelig nødt til at kende lidt til den oprindelige myte om Orfeus. Nogle af jer kender den måske allerede (måske nikkede der især blandt jubilarerne... jo ældre, desto mere nikkede der).

Myten om Orfeus og hans elskede Eurydike finder vi i den græske digter Ovids ”Forvandlinger”

Ifølge myten var Orfeus så dygtig til at synge og spille, at hans sang og musik kunne fortrylle alt og alle – mennesker, guder, dyr og planter.

Han beskrives flere steder som værende lidt dameglad – måske ville man i dag kalde ham en *player* – lige indtil han møder skovnymfen Eurydike. De bliver straks dybt forelskede i hinanden, men på deres bryllupsdag bliver hun bidt af en slange og dør. Orfeus er selvfølgelig knust af sorg, men hans kærlighed til Eurydike er så stor, at han beslutter sig for at drage ned i underverdenen, altså dødsriget, for at få hende tilbage. Se det ved vi jo alle, er en umulig opgave, men

hans sorgfulde sang er så fortryllende smuk, at alle, selv Hades, guden for dødsriget, må give efter. Han accepterer, at Orfeus kan tage Eurydike med tilbage til de levendes verden ..... på én betingelse: han må ikke se sig tilbage, før de er kommet ud af dødsriget.

Og ja... I har nok allerede gættet slutningen. Den stakkels Orfeus er selvfølgelig så forelsket, at han bare MÅ se, om hans elskede Eurydike nu virkelig også er fulgt med ham tilbage ... så han vender sig om... kun for at se hende glide tilbage ned i dødsriget for aldrig mere at komme tilbage.

Sikke en smuk tragedie! På den ene side en kærlighed så smuk og stor, at den kan besejre selv døden – på den anden side en kærlighed så stor og voldsom, at den med Orfeus' uafvendelige trang til at se sin elskede, knuser sig selv og fører til død og fortabelse.

I Benny Andersens teaterstykke er fortællingen naturligvis noget anderledes: i en ikke alt for fjern dystopisk fremtid har Europarådet erklæret Danmark konkurs pga. udlandsgæld, og hele befolkningen er evakueret til andre lande i Europa. Danmarks areal er nu indrettet til militærtræning for den europæiske hær (lidt sjovt at det også var en tanke tilbage i 1970'erne) og til affaldsplads for radioaktivt affald fra hele Europa. Og i dette kaos har dramaets hovedperson Orfeus Jensen mistet forbindelsen til sin elskede Eurydike og begiver sig derfor af sted på en lang rejse gennem Europa for at finde hende. Ligesom i den oprindelige myte finder Orfeus sin Eurydike et eller andet fjernt sted i den europæiske undergrund, men hun har forandret sig. Hun foretrækker at blive i den mørke elendighed, hun befinder sig, helt underkuet, i og vil slet ikke med tilbage til overfladen og lyset.

Tilbage sidder så den sørgende Orfeus Jensen og synger ”Mørkets sang”. Prøv lige at høre et enkelt vers fra sagen:

Mørket kan larme og mørket er lyst.

Sorgen er nem nok at lære.

Jeg ved en zone, hvor mørket er lyst.

Der vil jeg synge og være.

Ånd på mit hjerte og tæl så til ti.

Hør, hvor det vågner af glæde.

Vis mig dit ansigt før alt er forbi,

så er vi alle til stede.

Som sagt er Benny Andersens teaterstykke en ”omvendt Orfeus-fortælling”.

I modsætning til Ovids oprindelige Orfeus-myte, hvor Orfeus ikke MA°se sig tilbage, og altså ikke MA° vise sit ansigt til Eurydike, så siger Benny Andersen, at det netop er det, vi SKAL gøre, når det ser allermørkest ud.

Mens den græske Orpheus sætter alt på spil, og mister alt ved at vende sig om, siger Benny Andersen, at det nogle gange er vigtigt at vise sit sande ansigt, selv på kanten af død og ødelæggelse. Vi må ikke være bange for at bevæge hinanden og komme hinanden ved i svære tider, og vi må ikke være bange for at vise vores ansigt, vores sande jeg – tværtimod. For Benny Andersens Orfeus Jensen, er det at vise sit ansigt ensbetydende med at gøre det rigtige.

Tilbage i 1700-tallet talte den tyske filosof Immanuel Kant meget om det konfliktfyldte i at ”gøre det rigtige”. Han mente, at vi som mennesker er fornuftsvæsner, med en iboende trang til at handle rationelt på måder, som kommer os selv til gavn. Det er ikke kun dårligt, for det gør os i stand til at tage vare på os selv på forskellig vis og udvikle verden og samfundet, så vi kan blive rigere, blive sundere og leve længere. Men han mente samtidig også, at mennesket altid bør stræbe efter at ”gøre det rigtige” i moralsk forstand, og at menneskets handlinger skal være styret af nogle universelle regler, som vi ønsker, at alle skal følge.

Den græske Orfeus handler af kærlighed og desperation. På den ene side er det meget følsomt og meget smukt, men det er også egoistisk og på sin vis også en fornuftsbaseret handling, fordi trangen til at vende sig om udspringer af **hans** behov for at konstatere – med sine egne øjne og med sin fornuft – at hun rent faktisk følger med ham. Sådan skal man ikke handle, ifølge Kant, og idet Orfeus vælger blindt at handle ud fra fornuften, mister han da også alt.

Som kontrast til det, siger ”Mørkets sang” os, at vi skal turde sætte os selv til side. Vi skal turde se hinanden i øjnene og komme hinanden ved – for ud af fællesskabet opstår der nyt liv, lys og håb.

Ånd på mit hjerte, og tæl så til ti. Hør, hvor det vågner af glæde.

Det er jo næsten helt religiøst – det er genopstandelse, det er reinkarnation.

Kant sagde, at mennesket altid og i alle situationer – selv i de allersværeste situationer – i en eller anden grad har friheden til at handle og en mulighed for at gøre det moralsk rigtige. Det skal vi huske, for igennem livet kommer vi alle til at stå i situationer, hvor vi må vælge mellem personlig gevinst og at overholde etiske principper.

I den historiske og politiske kontekst, som teaterstykket om Orfeus Jensen blev skrevet i, kan man måske tolke sammenholdet mod mørket som en universel opfordring til at turde stå op for retfærdighed, at sige sandheden til magthaverne eller at forsvare vores værdier... en opfordring til at gøre det moralsk rigtige.

Det kan nogle gange kræve et enormt mod, at vise sit ansigt på den måde, når konsekvenserne kan være alvorlige. Men at handle rigtigt er med til at give karakter, og så skal vi huske, at hvor mennesker mødes, er der større handlekraft, end man tror, så det er godt at stå sammen.

Det synes jeg, skal være jeres indgang til jeres fremtidige tilværelse og jeres tilgang til de problemer I måtte møde i livet – både på de personlige problemer I måtte møde, men i høj grad også, når det handler om store globale udfordringer og bekymringer.

Jeg håber, at jeres tid på Herning Gymnasium har givet jer viden og færdigheder til at kunne agere rationelt og til på et tidspunkt i jeres liv at kunne udrette **noget**.

Men frem for alt håber jeg, at I har lært at se nuanceret på verden, på hinanden og på jer selv, så I har indsigt og mod til at gøre det rigtige og dermed at blive til **nogen**.

Jeg dimitterer jer hermed fra Herning Gymnasium.

Kilde

Manuskript tilsendt af taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Translokations-/dimissionstale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/momme-mailunds-translokationstale-2024>